

3. Дем'яненко М.Я. Фінансові проблеми формування та розвитку аграрного ринку. Доповідь на Дев'ятих річних зборах Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників 26-27 квітня 2007 р. – Київ. – 2007 / [Електронний ресурс] Бухгалтерський портал Облік і фінанси АПК. – Режим доступу: <http://magazine.faaf.org.ua/content/view/470/35/>
4. Ключ С. Добровільне страхування врожаю сільськогосподарських культур на основі індексу врожайності / С. Ключ // Економіка АПК. – 2008. – №9. – С. 55-59.
5. Криворучко А.В. Розвиток страхового ринку в сільському господарстві / А.В. Криворучко // Економіка АПК. – 2008. – № 12. – С. 66-70.
6. Пластун В.Л. Страхування ризиків сільськогосподарських підприємств / В.Л. Пластун // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія "Економіка і менеджмент". – 2008. – 12/1 (33). – С. 58-62.
7. Про страхування. Закон України від 7 березня 1996 р. №85/96-ВР // Відомості Верховної Ради. – 1996. – №18.
8. Про державну підтримку сільського господарства України. Закон України від 24.06.2004, 1877-V [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.rada.gov.ua
9. Свістунов О. Роль страхування в управлінні ризиками сільського господарства в Україні та напрямки підвищення його ефективності / О. Свістунов // Економіка України. – 2006. – №1. – С. 66-71.
10. Труфанова Е. Агрострахование в Украине: итоги 2008 года [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://forinsurer.com/ratings/nonlife/08/12/76>

В статье исследовано состояние страхования сельскохозяйственных рисков в Украине, выявлено основные причины задержки его развития. Обосновано необходимость системного подхода к решению проблем агрострахования.

The author analyzes the state of agricultural insurance in Ukraine. The principal reasons for the retardation of its development are considered. The author also justifies the need for systematic approach towards solving the problems of agricultural insurance.

Рецензент: 30.03.2012 р.

Дата надходження до редакції: 30.03.2012 р.

УДК 658.14.17 (045)

ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

І. В. Мошенець, ст.викл., Сумський національний аграрний університет

Автором у даній статті визначено сутність і зміст фінансового менеджменту. Розглянуто роль і функції фінансового менеджменту на аграрному підприємстві. Сформульовано набір показників - фінансових коефіцієнтів, які використовуються для оцінки діяльності фінансових менеджерів і враховуються ними при прийнятті управлінських рішень.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку ринкових відносин невідкладного вирішення потребують проблеми в галузі сільського господарства з питань підвищення ефективності виробництва та конкурентоздатності продукції вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників. Таким чином, на сьогодні відчувається нагальна потреба покращення фінансового менеджменту сільськогосподарських підприємств.

Нестійкий фінансовий стан сільськогосподарських підприємств є причиною їх неплатоспроможності, погіршення фінансових показників, що призводить до незапланованих втрат, неможливості досягнення необхідного фінансового результату. Вчасно проведена економічна оцінка фінансового менеджменту сільськогосподарських підприємств є передумовою запобігання негативних фінансових явищ у виробничій діяльності сільськогосподарських підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання, щодо оцінки фінансового менеджменту підприємств досліджуються у роботах видатних вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів. Теоретичні та методичні розробки знайшли відображення у працях таких вітчизняних вчених: М. Андрющенко, О. Барановського, І. Бланка, Ф. Бутинця, В. Валуєва, А. Герасимовича, С. Дем'яненка, Ю. Єлістратова, О. Крайника, З. Клепикова, А. Поддєрьогіна, Л. Ремньова, П. Саблука, В. Сопка, В. Шевчука, та інших; а також зарубіжних вчених: С. Глазєва, С. Улінової, Я. Соколова, Дж. Фостера, Е. Хендрик-сена, Ч. Хорнгрена та інших.

Відаючи належне науковим напрацюванням вітчизняних та зарубіжних вчених з проблем оцінки фінансового менеджменту підприємств, слід зазначити, що існує потреба в їх подальшому дослідженні, поглибленні теоретичних засад фінансового менеджменту сільськогосподарських під-

приємств.

Постановка завдання. Головною метою статті є розкриття теоретичних аспектів фінансового менеджменту сільськогосподарських підприємств, зокрема дослідження ролі та функцій фінансового менеджменту на аграрному підприємстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Питання оцінки фінансового менеджменту сільськогосподарських підприємств почали досліджуватися в Україні недавно, але вже існує значна кількість наукових праць. Серед наявних в економічній літературі точок зору на сутність і зміст фінансового менеджменту особливу увагу заслужують ті, автори яких визнають активний вплив менеджменту на ефективність господарювання економічних суб'єктів. Адже фінансовий менеджмент, базуючись на досягненнях управлінських наук, спроможний змінювати систему цінностей, пріоритети і тенденції розвитку економічних суб'єктів. Із ним пов'язують впровадження принципово нових форм і методів фінансової роботи, використання сучасних механізмів фінансового ринку.

Крайник О.П. та Клепикова З.В. дотримуються думки, що основні завдання фінансового менеджменту підприємницьких структур вирішуються за допомогою раціонального управління потоками їхніх фінансових ресурсів, і вважають за доцільне виділити в його структурі три складові: [4]

- операційний менеджмент (управління поточною діяльністю);
- інвестиційний менеджмент (управління підготовкою, розробкою та реалізацією інвестиційних проектів);
- власне фінансовий менеджмент (управління джерелами фінансування).

На погляд Ремньова Л.М., такий класифікаційний підхід ще більше звужує сферу застосування фінансового менеджменту. Адже попри те, що на практиці фінансовий менеджмент реалізується через окремі елементи, які є відносно самостійними комплексами управлінських завдань, максимальний результат від управлінських дій, або так званий синергійний ефект, досягається лише за умови комплексного використання і взаємодії усіх складових [3].

Деякі автори намагаються довести відмінність між термінами «фінансовий менеджмент» та «управління фінансами». Так, наприклад, Уліна С.Л. вважає, що фінансовий менеджмент як термін американського походження можна застосовувати лише тоді, коли йдеться про бізнес, тобто про управління фінансово-економічними процесами комерційної організації. На її думку, управління фінансами — поняття ширше у порівнянні з фінансовим менеджментом, оскільки воно має місце у всіх економічних формаціях, у тому числі й у плановій економіці, і може здійснюватися як на рівні держави, так і на рівні комерційних і некомерційних організацій [5].

Отже, під фінансовим менеджментом (управлінням фінансами) ми розуміємо комплексну систему стійкості, надійності і ефективності управління фінансами. Вона включає формування і планування фінансових показників з дотриманням наукових підходів і принципів менеджменту, балансу прибутків і витрат, показників ефективності використання ресурсів, рентабельності роботи і товарів.

Успішна діяльність аграрного підприємства, його життєздатність протягом тривалого періоду часу залежить від неперервної послідовності управлінських рішень, що їх приймають менеджери як індивідуально, так і колективно. Кожне з цих рішень, зрештою, відбивається на погіршенні чи поліпшенні фінансового стану підприємства. Спільним для усіх підприємств є визначення головної мети фінансового менеджменту — забезпечення зростання добробуту власника капіталу підприємства, що знаходить конкретне втілення у підвищенні ринкової вартості підприємства або його акцій.

У процесі досягнення головної мети фінансовий менеджмент вирішує багато задач основними серед яких є: [6]

1. Фінансове забезпечення стратегічного розвитку підприємства.
2. Формування джерел фінансування забезпечення функціонування підприємства.
3. Забезпечення ефективного управління фінансовими ресурсами (грошовими потоками, запасами, інвестиціями, капіталом, оборотними засобами та ін.).
4. Оптимізація розподілу фінансового капіталу.
5. Управління цінними паперами.
6. Організація виконання зобов'язань перед фінансовими інститутами.

3 точки зору функції фінансового менеджменту визначає система задач фінансового менеджменту на підприємстві. На аграрному підприємстві можуть існувати такі функції фінансового менеджменту:

- Передбачення і довгострокове планування шляхом розробки планових бюджетів, основаних на можливих доходах та виробничих витратах, оцінки ефективності планових інвестиційних проектів, прогнозування цін на матеріально-технічні засоби, що складаються на ринках промислових товарів.
- Ведення фінансових операцій, пов'язаних з інвестуванням, — контроль за рухом грошових потоків, обґрунтування потрібного кредиту і перспективних напрямів інвестування.
- Облік і контроль, що передбачає ведення бухгалтерського обліку й складання звітів, регулювання всіх видів платежів, бухгалтерський та операційний контроль.
- Інші функції, до яких входять планування і реалізація різноманітних фінансових проектів, а саме: виконання фінансових операцій, пов'язаних зі сплатою податків, здійснення перерахувань до

пенсійного, страхового і медичного централізованих фондів, реалізація програм з підвищення кваліфікації кадрів тощо. [1]

В процесі реалізації цих функцій вивчаються питання державного регулювання фінансової діяльності, аналізується стан економіки, фінансового ринку, прогнозуються важливі показники, що пов'язані з діяльністю підприємства, здійснюється оцінка і вибір конкретних партнерів, розробляється система фінансових планів і бюджетів, формується система альтернативних управлінських рішень, організується система моніторингу фінансової діяльності підприємства в цілому.

Фінансова звітність є інформаційною основою фінансового менеджменту, одним з основних інструментів фінансового менеджменту, засобом взаємодії підприємства з фінансовим ринком. Аналіз фінансової звітності є невід'ємною частиною процесу контролю за прийнятими і прийнятими управлінськими рішеннями фінансових менеджерів, основою аналізу фінансового стану підприємства, складовим елементом економічного аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства.

Аналіз фінансової звітності проводиться насамперед фінансовими менеджерами свого підприємства для виявлення та усунення проблем у поточній діяльності підприємства, для вироблення і прийняття оптимальних рішень з питань підвищення ефективності виробничо-збутових операцій, раціонального використання наявних ресурсів, підвищення платоспроможності та посилення стійкості фінансового положення підприємства, а також для забезпечення виконання планових фінансових показників і зобов'язань підприємства перед кредиторами та інвесторами.

Залежно від цілей аналізу фінансової звітності та зацікавлених в його результатах користувачів застосовуються різні види аналізу і різний набір показників - фінансових коефіцієнтів, а саме: [4]

- Абсолютні показники для ознайомлення зі звітністю, що дозволяють зробити висновки про основні джерела залучення коштів, напрямки їх вкладень, джерела надходження грошових коштів, розмірів отриманого прибутку, системи розподілу дивідендів:

- Порівнянні процентні показники (Percentage Changes) для читання звітності та виявлення відхилень по найважливішим статтям фінансової звітності;

- Аналіз горизонтальних процентних змін (Horizontal Percentage Changes), що характеризують зміни окремих статей фінансової звітності за рік або ряд років. Наприклад, зростання у відсотках: чистих продажів, собівартості реалізованої продукції, валового прибутку, чистого прибутку, виробничих витрат та ін;

- Аналіз вертикальних процентних змін (Vertical Percentage Analyses), що передбачає співвідношення показників різних статей по від-

ношенню до однієї вибраної статті. Наприклад, частка у відсотках від обсягу продажів: собівартості реалізованої продукції, валового прибутку, виробничих витрат, доходу від основної діяльності, чистого доходу;

- Аналіз тенденцій (трендовий аналіз), що характеризують зміну показників діяльності підприємства протягом ряду років у порівнянні з базовим показником, рівним 100. Його мета - оцінка роботи фінансових менеджерів у минулий період і визначення прогнозу їх поведінки на майбутнє;

- Порівняльний аналіз, який проводять з метою зіставлення окремих показників діяльності свого підприємства з показниками підприємств-конкурентів однієї галузевої приналежності і приблизно однакових розмірів. Цей аналіз дозволяє виявити стратегію конкурентів та перспективи їх розвитку;

- Порівняння з середньогалузевими показниками, що показує стійкість положення підприємства на ринку. Проводиться з урахуванням загальних змін стану господарської кон'юнктури в галузі та економіці країни в цілому, зокрема, рівня цін, динаміки процентної ставки, ступеня забезпеченості сировиною і матеріалами;

- Аналіз показників шляхом використання фінансових коефіцієнтів (Ratios), розрахунок яких ґрунтується на існуванні певних співвідношень між окремими статтями звітності. Значення таких коефіцієнтів визначається можливістю зіставлення отриманих результатів з існуючими загальноприйнятими стандартними нормами - усередненими галузевими коефіцієнтами, а також з застосовуваними в країні або в конкретній фірмі показниками аналізу фінансової звітності.

Фінансові коефіцієнти використовуються для оцінки діяльності фінансових менеджерів і враховуються ними при прийнятті управлінських рішень. Таким чином, економічний аналіз є основним етапом прийняття обґрунтованого управлінського рішення. Економічний аналіз вбирає в себе майже всі методи оцінки витрат та економічних вигод, а також відносно рентабельності діяльності підприємства. Типова "економічна" модель заснована на аналізі беззбитковості, методі прийняття рішень з визначенням точки, в якій загальний дохід зрівнюється з сумарними витратами, тобто точки, в якій підприємство стає прибутковим. Обсяг виробництва, що забезпечує беззбитковість, можна розрахувати майже по кожному виду продукції або послуги, якщо відповідні витрати вдається визначити. На додаток до моделювання, є ряд методів, здатних надати допомогу керівнику в пошуку об'єктивно обґрунтованого рішення з вибору з декількох альтернатив тієї, яка в найбільшій мірі сприяє досягненню цілей.. [2]

Для прикладу використання економічного аналізу на сільськогосподарських підприємствах Глухівського району Сумської області, проведемо порівняльний фінансово-економічний аналіз їх

діяльності використавши фінансову звітність за 2010 рік ТОВ «Яструбчанське» та ТОВ «Велетень» (табл..1). Цей аналіз дозволяє виявити по-

тенційні можливості покращення фінансової ситуації на досліджуваному сільськогосподарському підприємстві.

Таблиця 1

Фінансово-економічні показники діяльності та оцінки фінансового стану
ТОВ «Яструбчанське» та ТОВ «Велетень» станом на кінець 2010 року

№ п/п	Показники	ТОВ «Яструбчанське»	ТОВ «Велетень»
Фінансово-економічні показники			
1	Чистий дохід від реалізації, тис.грн.	4852	31579
2	Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування, тис.грн	2366	10592
3	Чистий прибуток (збиток), тис.грн.	2345	10592
4	Середній розмір власного капіталу	6626,5	10522
Показники рентабельності			
5	Рентабельність (збитковість) власного капіталу, %	35,39	94,55
6	Рентабельність (збитковість) активів, %	33	27,06
7	Рентабельність (збитковість) продажів, %	48,76	33,549
Показники фінансової стабільності і фінансової стійкості			
8	Коефіцієнт фінансової стабільності	12,3	0,52
9	Коефіцієнт фінансової незалежності	0,92	0,34
10	Коефіцієнт фінансової залежності	0,075	0,66
11	Коефіцієнт фінансового ризику	0,08	1,93

Аналізуючи дані таблиці 1 бачимо, що ТОВ «Яструбчанське» і ТОВ «Велетень» за звітний рік є прибутковими. Розмір їх чистого прибутку становить на ТОВ «Яструбчанське» 2345 тис.грн., на ТОВ «Велетень» - 10522 тис.грн. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) на ТОВ «Велетень» значно вищий, ніж на ТОВ «Яструбчанське». Це говорить про те, що дане підприємство має вищий рівень випуску реалізованої продукції. Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування на ТОВ «Велетень» також більший. Щодо середнього розміру власного капіталу ТОВ «Велетень» знову має вище значення цього показника. Це говорить про те, що ТОВ «Велетень» має кращий фінансово-економічний стан, ніж ТОВ «Яструбчанське».

Порівнюючи показники рентабельності, слід зазначити, що рентабельність власного капіталу на ТОВ «Велетень» вища ніж на ТОВ «Яструбчанське». Щодо рентабельності активів і продажів, тут навпаки, ТОВ «Яструбчанське» має перевагу над ТОВ «Велетень». Це говорить про те, що ТОВ «Яструбчанське» ефективніше використовує активи і отримує більший прибуток від кожної гривні продажу, після вирахування з отриманого доходу всіх витрат.

Дослідивши показники фінансової стійкості і стабільності, зробимо висновок, що на ТОВ «Яструбчанське» значення коефіцієнтів фінансової стабільності і фінансової незалежності перевищують значення показників фінансової залежності і фінансового ризику, а отже фінансовий стан підприємства є стійким. Показник фінансової незалежності на ТОВ «Яструбчанське» вищий його нормативного значення, що говорить про незалежність підприємства від позикових джерел. Тобто, ТОВ «Яструбчанське» може виконувати свої зовнішні зобов'язання за рахунок використання власних активів. Щодо ТОВ «Велетень»,

тут зовсім інша ситуація. Це підприємство має високі значення показників фінансової залежності і фінансового ризику, та низькі показники фінансової стабільності і фінансової незалежності, що дає підстави говорити про нестійкий стан підприємства.

Аналіз фінансової стійкості підприємства – одна з найважливіших характеристик його діяльності яка характеризує ступінь фінансової незалежності підприємства, щодо володіння своїм майном і його використанням. Для визначення типу фінансової стійкості підприємства за даними форми №1 «Баланс» розраховують абсолютні показники фінансової стійкості, які поділяються на дві групи:

1) які характеризують джерела формування запасів і затрат, що відображають різний ступінь охоплення різних видів джерел;

2) показники забезпеченості запасів і затрат джерелами їх формування.

Порівнюючи показники фінансової стійкості підприємств Глухівського району ТОВ «Яструбчанське» та ТОВ «Велетень» за досліджуваний період 2010 року можемо констатувати, що ТОВ «Яструбчанське» має достатню суму власних оборотних коштів, а саме 5609 тис.грн. Нестача власних оборотних коштів на ТОВ «Велетень» становить 3874 тис.грн. Це свідчить про можливість швидкого акумулювання оборотних коштів на ТОВ «Яструбчанське», на відміну від ТОВ «Велетень». Щодо наявності власного оборотного капіталу, довгострокових кредитів та позик для формування запасів, то цей показник на обох підприємствах має додатне значення. Це є позитивним і свідчить про достатність зазначених джерел для фінансування діяльності підприємств. також позитивним є тенденція до зростання наявності основних джерел формування запасів, що свідчить про підвищення фінансової стій-

кості досліджуваних підприємств.

Як на ТОВ «Яструбчанське» так і на ТОВ «Велетень» спостерігається нестача власних оборотних коштів 241 тис.грн. та 24529 тис.грн. відповідно. Також на досліджуваних підприємствах спостерігається нестача власних оборотних коштів і довгострокових джерел формування запасів у розмірі 12 тис.грн. на ТОВ «Яструбчанське» та 17601 тис.грн. на ТОВ «Велетень». Щодо основних джерел формування запасів, то на ТОВ «Яструбчанське» та ТОВ «Велетень» їх не вистачає.

Отже, вищезазначені розрахунки показали, що ТОВ «Яструбчанське» та ТОВ «Велетень» має кризовий фінансовий стан. Це свідчить, що підприємствам для забезпечення запасів не вистачає джерел їх фінансування. Поновлення запасів відбувається за рахунок коштів, які сформувалися внаслідок уповільнення оборотності кредиторської заборгованості.

Висновки. Фінансовий стан підприємства є основою його благополуччя, тому головним на меті фінансовий менеджмент має знаходження розумного компромісу між завданнями, що їх ставить перед собою підприємство, і фінансовими можливостями реалізації цих завдань.

Фінансовий стан підприємства треба систематично й усебічно оцінювати з використанням різних методів, прийомів та методик економічного аналізу. Це уможливить критичну оцінку фінансових результатів діяльності підприємства як у статичності за певний період, так і в динаміці - за ряд періодів, дасть змогу визначити "слабкі місця" у фінансовій діяльності та способи ефективнішого використання фінансових ресурсів, їх раціонального розміщення.

Неефективність використання фінансових ресурсів призводить до низької платоспроможності підприємства і, як наслідок, до можливих перебоїв у постачанні, виробництві та реалізації продукції; до невиконання плану прибутку, зниження рентабельності підприємства, до загрози економічних санкцій.

Для прикладу використання економічного аналізу на сільськогосподарських підприємствах, ми провели порівняльний фінансово-економічний аналіз діяльності наступних підприємств Глухівського району - ТОВ «Яструбчанське» та ТОВ «Велетень». Цей аналіз дозволяє виявити потенційні можливості покращення фінансової ситуації на досліджуваному сільськогосподарському підприємстві.

Список використаної літератури:

1. Дем'яненко С.І. Менеджмент аграрних підприємств / С.І. Дем'яненко. посібник. — К.: КНЕУ, 2005. — 347 с.
2. Єлістратова Ю.О. Економічна безпека сільськогосподарських підприємств та її складові на макро- та мікрорівнях / Ю.О. Єлістратова // Інноваційна економіка. — 2010. — №5. — С. 81-86.
3. Коваленко Л. О. Фінансовий менеджмент / Л.О. Коваленко, Л.М. Ремньова. Навч. посібник, 2-ге видання, перероблене і доповнене // Київ «Знання» - 2005
4. Крайник О. П., Фінансовий менеджмент. Навч. посібник. // О.П. Крайник, З.В. Клепкова. — Львів: Державний університет «Львівська політехніка» (Інформаційно-видавничий центр «Інтелект+» Інституту підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів). К.: «Дакор». — 2000.
5. Улина С. Л. Подходы к формированию системы финансового менеджмента в России / С.Л. Улина // Менеджмент в России и за рубежом. — 2000. - №2.
6. Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник: / За ред. проф. Г. Г. Кірейцева. — Київ: ЦУЛ, 2002 — 496 с.

Автором в данной статье определена сущность и содержание финансового менеджмента. Рассмотрены роль и функции финансового менеджмента на аграрном предприятии. Сформулированы набор показателей - финансовых коэффициентов, которые используются для оценки деятельности финансовых менеджеров и учитываются ими при принятии управленческих решений.

The author of this article defined the nature and content of financial management. We considered the role and functions of financial management in the agricultural enterprise. We formulated a set of indicators - financial ratios, which are used for the evaluation of money managers and included them in the management decisions.

Рецензент: д.е.н., професор, А. В. Чупіс

Дата надходження до редакції: 23.03.2012 р.